

Xafiiska Madaxweynaha

Sum: JSL/XM/WM/222-947/102022

Taar: 29/10/2022

Wareegto Madaxweyne

Dhaqan-galka Xeerka Ilaalinta Xuquuqda Caruurta,

Xeer Lr: 102/2022

Markaan Arkay: Qodobka 90^{aad} ee Dastuurka Jamhuuriyadda Somaliland;

Markaan Arkay: Qodobbada 38^{aad}, 76^{aad} iyo 77^{aad}, ee Dastuurka Jamhuuriyadda Somaliland;

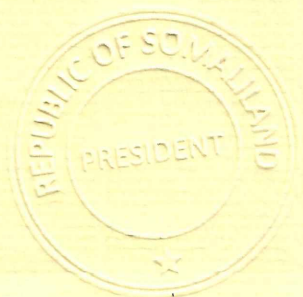
Markaan Arkay: Go'aanka Golaha Wakiillada, Go'aan Lr. GW/KF-04/941/2022, ee ku taariikhaysan 09/10/2022, ee ay ku ansixiyeen Xeerka Ilaalinta Xuquuqda Caruurta, Xeer Lr: 102/2022.

Waxaan soo-saaray:

Dhaqan-galka Xeerka Ilaalinta Xuquuqda Caruurta, Xeer Lr: 102/2022.

Allaa Mahad Leh

Muuse Biixi Cabdi
Madaxweynaha Jamhuuriyadda Somaliland

081

Xafiiska Guddoomiyaha - Office of the Speaker

(Hargeisa - Somaliland)

E-mail: speaker@somalilandparliament.net

Mob: +252-513503

Ref: GW/9/09/617/2022

Date: 9/10/2022

Ku: Md. Muuse Biixi Cabdi
Madaxweynaha JSL

= Madaxtooyada=

Ujeeddo: Soo Gudbin Go'aanka Ansixinta Xeerka Illaalinta Xaquuqda Caruurta Xeer Lr. 102/2022.

Mudane Madaxweyne,

Waxaa aan si Sharaf iyo qadarin leh halkan kuugu soo gudbinaynaa Go'aanka Ansixinta Xeerka Illaalinta Xaquuqda Caruurta Xeer Lr. 102/2022.

1. Go'aanka Ansixinta Xeerka Illaalinta Xaquuqda Caruurta Xeer Lr.102/2022. (Go'aanka Lr.GW/KF-04/941/2022)

ALLAH MAHAD LEH

Cabdirisaaq Khaliif Axmed
Guddoomiyaha Golaha Wakiillada JSL

RECEIVED
09 OCT 2022
BY PRESIDENCY: 628
Reg No: _____

**Ujeedo: Go'aanka Ansixinta Xeerka Illaalinta Xuquuqda
Caruurta Xeer Lr. 102/2022**

GOLAHA WAKIILLADU

- Markuu Arkay: -** Qodobka 5^{aad} (2), Qodobka 10^{aad} (2)
Qodobka 21^{aad}, (2) iyo Qodobka 128^{aad} (2)
ee Dastuurka Jamhuuriyadda
Somaliland.
- Markuu Arkay: -** In ay muhiim tahay in la helo xeer lagu
illaaliyo xaquuqda carruurta, isla
markaana caddaynaya masuuliyadda
guud iyo gaar ahaaneed ee lagu ilaalinayo
xuquuqda iyo daryeelka carruurta.
- Markuu
Aqoonsaday: -** Baahida loo qabo xeer damaanad
qaada isla markaana lagu illaaliyo
baahiyaha sharci, daryeel iyo xuquuq
ee carruurta Jamhuuriyada
Somaliland.
- Markuu
Yaqiinsaday: -** In tallaabooyinka wax lagaga qabanayo
xuquuqda iyo daryeelka carruurta loo
raaco si waafaqsan shareecada Islaamka,
Dastuurka JSL, xeerarka kale ee
dhaqan-galka ah, mucaahadada
Qaramada Midoobay iyo heshiisyada
caalamiga ah ee xuquuqda carruurta ee
aan ka hor imanayn shareecada Islaamka
iyo Dastuurka Qaranka.

Markuu Arkay:

Go'aanka Ansixinta Illaalinta Xuquuqda Caruurta, **Xeer Lr. 102/2022** ee Golaha Wakiiladu U Gudbiyeen Golaha Guurtida JSL Kuna taariikhsanayd **06/02/2022** kalfadhigii **2aad** fadhigiisi **22aad**.

Markuu Arkay:

In Golaha Guurtida wax-ka-bedel iyo kaabis ku sameeyeen kuna ansixiyeen afartan **(40)** Cod Xeerka Illaalinta Xuquuqda Caruurta, **Xeer Lr. 102/2022**, kuna taariikhaysnaa **16/07/2022**

WUXUU

Cod aqlabiyad ah **52 cod oo** gacan taag ah ku Ansixiyay **Xeerka Illaalinta Xuquuqda Caruurta (Xeer Lr. 102/2022)**.

ALLAA MAHAD LEH

C/risaaq Siciid Ayaanle

Xoghayaha Guud ee Golaha Wakiilada

Cabdirisaaq Khaliif Axmed

Guddoomiyaha Golaha Wakiiladda

JAMHUURIYADDA SOMALILAND

GOLAH WAKIILLADA

**XEERKA
ILLAALINTA XUQUUQDA
CARRUURTA
XEER Lr. 102/2022**

Tusmadda Xeerka

CUTUBKA KOOWAAD	5
QODOBBADA GUUD.....	6
Qodobka 1 ^{aad}	6
Magaca Xeerka.....	6
Qodobka 2 ^{aad}	6
Earay-bixinno.....	6
Qodobka 3 ^{aad}	7
Ujeeddooyinka Xeerka.....	7
Qodobka 4 ^{aad}	7
Mabaadii'da Guud iyo Fasiraadda Xeerka.....	7
Qodobka 5 ^{aad}	7
Xadka Adeegsiga Xeerka.....	7
Qodobka 6 ^{aad}	7
Waafaqsanaanta Dastuurka	7
CUTUBKA LABAAD.....	8
MASUULIYADAH.....	8
Qodobka 7 ^{aad}	8
Masuuliyadda Guud	8
Qodobka 8 ^{aad}	8
Masuuliyadda Gaarka ah	8
Qodobka 9 ^{aad}	8
Xaqa Caddaynta Waalidnimida iyo Walaaltinimada	8
Qodobka 10 ^{aad}	8
Masuuliyadda Qoyska.....	8
Qodobka 11 ^{aad}	9
Danta U Wanaagsan Ilmaha.....	9
Qodobka 12 ^{aad}	9
Xaqa Ixtiraamka Aragtida iyo Rabitaanka Ilmaha	9
CUTUBKA SADDEXAAD.....	9
XUQUUQAHA GUUD.....	9
Qodobka 13 ^{aad}	9
Xuquuqaha Aasaasiga Ah	9
Qodobka 14 ^{aad}	10
Xaqa Noloshu, Badbaadada Iyo Horumarka	10
Qodobka 15 ^{aad}	10
Xaqa in Laga Ilaaliyo Dayacaadda.....	10
Qodobka 16 ^{aad}	10
Masuuliyadda iyo Amniga Ilmaha	12

Qodobka 17 ^{aad}	10
Xaqa Diiwaangelinta Dhalashada	10
Qodobka 18 ^{aad}	11
Xaqa Islaamnida	11
QAYBTA LABAAD	11
XUQUUQAHA BARBAARINTA	11
Qodobka 19 ^{aad}	11
Xaqa Barbaarinta	11
Qodobka 20 ^{aad}	11
Xaqa Magaca, Dhalashada Iyo Aqoonsiga	11
Qodobka 21 ^{aad}	11
Xaqa Waxbarashada	11
Qodobka 22 ^{aad}	11
Xaqa Sinaanshaha	11
CUTUBKA AFRAAD	12
DARYEELKA GAARKA AH	12
Qodobka 23 ^{aad}	12
Xaqa Daryeel Waalidnimo	12
Qodobka 24 ^{aad}	12
Xaqa Ilaalinta Carruurta Baahiyaha Gaarka ah Qaba	12
Qodobka 25 ^{aad}	13
Xaqa Nasashada Iyo Ciyaarta	13
Qodobka 26 ^{aad}	13
Xaqa Noolosha Gaarka Ah	13
Qodobka 27 ^{aad}	13
Xaqa Kafaalo-qaadashada Ilmaha	13
Qodobka 28 ^{aad}	13
Xaqa Adeegyada Caafimaad	13
Qodobka 29 ^{aad}	14
Xaqa in Laga Ilaaliyo Jidh Dilka, Hab Dhaqanka Bani	14
Aadannimada Ku Xun Ama Sharaf Dilka Ah	14
Qodobka 30 ^{aad}	14
Xaqa in Laga Ilaaliyo Xadgudubka	14
Qodobka 31 ^{aad}	14
Xaqa Keydinta Xogaha iyo Warbixinta Tacadiyadda	14
CUTUBKA SHANAAD	14
XAQA ADEEGGA KAALMO SHARCI	14
Qodobka 32 ^{aad}	14
Xaqa Ilmuhi U Leevahav Kaalmo Sharci Oo Bilaash Ah	14

Qodobka 33 ^{aad}	14
Guddida Illaalinta iyo Daryeelka Xuquuqda Caruurta	14
Qodobka 34 ^{aad}	15
Waajibaadka Guddida	15
CUTUBKA LIXAAD	15
DANBIYADA IYO CIQAABAHA	15
Qodobka 35 ^{aad}	15
Danbiyada Lagu Soo Oogo Carruurta Iyo Ciqaabaha	15
Qodobka 36 ^{aad}	16
Danbiyada Laga Galo Carruurta Iyo Ciqaabaha Ka Dhalanaya	16
Qodobka 37 ^{aad}	16
Laalis Iyo Tirtirid	16
Qodobka 39 ^{aad}	16
Dhaqan-galka	16

GOLAHA WAKIILLADU

Markuu Arkay:-

Qodobka 5^{aad} (2), Qodobka 10^{aad} (2)
Qodobka 21^{aad}, (2) iyo Qodobka 128^{aad}
(2) ee Dastuurka Jamhuuriyadda
Somaliland.

Markuu Arkay:-

In ay muhiim tahay in la helo xeer lagu
illaaliyo xaquuqda carruurta, isla
markaana caddaynaya masuuliyadda
guud iyo gaar ahaaneed ee lagu ilaalinayo
xuuqda iyo daryeelka carruurta.

Markuu Aqoonsaday:-

Baahida loo qabo xeer damaanad
qaada isla markaana lagu illaaliyo
baahiyaha sharci, daryeel iyo xuquuq
ee carruurta Jamhuuriyada
Somaliland.

Markuu Yaqiinsaday:-

In tallaabooyinka wax lagaga qabanayo
xuuqda iyo daryeelka carruurta loo
raaco si waafaqsan shareecada Islaamka,
Dastuurka JSL, xeerarka kale ee
dhaqan-galka ah, mucaahadada
Qaramada Midoobay iyo heshiisyada
caalamiga ah ee xuuqda carruurta ee
aan ka hor imanayn shareecada Islaamka
iyo Dastuurka Qaranka.

WUXUU ANSIXIYAY XEERKAN

Xeerka Illaalinta Xuquuqda Carruurta
Xeer Lr. 102/2022.

CUTUBKA KOOWAAD QODOBBADA GUUD

Qodobka 1^{aad}

Magaca Xeerka

Xeerkan waxa loogu yeedhayaa *Xeerka Illaalinta Xuquuqda Carruurta Xeer Lr. 102/2022.*

Qodobka 2^{aad}

Faray-bixinno

Haddii aanu xeerku si kale u fasin ereyadan waxa loola jeeda sidan:

Carruur: Waxaa loola jeedaa ilmaha da'diisu ka yar tahay 15 sanno.

Qaangaadh: Waxaa loola jeedaa ilmaha da'diisu ka weyn tahay 15 sanno ama lagu arko astaamaha caddaynaya qaangaadhka.

Dastuur: Waxaa loola jeeda Dastuurka Jamhuuriyadda Somaliland.

Dawladda: Waxaa loola jeedaa dawladda Jamhuuriyadda Somaliland.

Wasiir: Waxaa loola jeedaa Wasiirka Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha bulshada iyo Qoyska.

Wasaarad: - Waxaa loola jeedaa Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha bulshada iyo Qoyska.

Waalid: Waxaa loola jeedaa cidda dhashay ilmaha ama daryeelaha gacanta ku haya.

Qoys: Waxaa loola jeedaa Waalidiinta iyo Carruurtoodda.

Danta u wanaagsan ilmaha: Waxaa loola jeedaa Illaalinta xaqa ilmuhu u leeyahay nolol, horumar, caafimaad iyo bad-qab, islamarkaana damaanad qaadka sharafta, magac-samida, aqoonsiga, diinta iyo shaqsiyadda ilmuhu waa ujeeddada aasaasiga ah ee fal kasta.

Dayacaadda: Waxaa loola jeedaa ilme kasta oo aan helin dhammaan qaybaha kala duwan ee noloshiisa sida: daryeel waalidnimo, koriinka jidh ahaaneed, maskax ahaaneed, daryeelka caafimaadkiisa, waxbarashadiisa iyo xuquuqaha kale ee xeerku jideeyay iyo sifo kasta oo u muuqda in ay dan u tahay ilmaha oo aan ka hor imanayn Shareecada Islaamka, Dasuurka iyo xeerarka dalka.

Kafaalo-qaadasho: Waxaa loola jeedaa cidkasta oo lagu aamino masuuliyadda iyo barbaarinta ilmaha una haysa awood dhaqaale oo ay ku daryeesho.

Xadgudub: Waxaa loola jeedaa wax kasta oo ilmaha wax u dhimi kara jidh-ahaan iyo maskax ahaanba.

Guddi: - Waxaa loola jeedaa Guddida Illaalinta Xuquuqda Carruurta ee lagu tilmaamay Qodobka 33^{aad} ee Xeerkan.

Kaalmo sharci: Waxaa loola jeedaa adeeg Sharci oo billaash ah oo ay bixiso Wasaaradda Cadaaladdu waxna loogu qabanaayo ilmaha.

Carruurta Baahiyaha-gaarka ah leh:- Waxaa loola jeedaa Carruurta Indhaha-la, Dhagaha la' Maskax ahaan ama jidh ahaan waxyeelo qaba.

Darbi-jiif:- Waxaa loola jeedaa Carruurta baylahsan ee aan lahayn waalid daryeela iyo ehel toona

Faquuq:- Waxaa loola jeedaa takoorid

Ehel:- Waxaa loola jeedaa xigtada Carruurta

Qodobka 3^{aad}

Ujeeddooyinka Xeerka

Ujeeddooyinka xeerka waa:

1. In la helo xeer loo raaco ilaalinta xuquuqda carruurta si waafaqsan shareecada Islaamka, Dastuurka JSL, xeerarka kale ee dhaqan-galka ah iyo mucaahadada Qarammada Midoobay iyo heshiisyada caalamiga ah xuquuqda carruurta ee aan ka horimanayn Shareecada Islaamka iyo Dastuurka qaranka.
2. In la helo xeer cadaynaaya masuuliyadda guud iyo gaar ahaaneed ee lagu ilaalinayo xuquuqda iyo daryeelka carruurta.
3. In la helo Xeer jidaynaya waajibaadka gaarka ah ee dawladda ka saaran illaalinta, fulinta, sare u qaadidda iyo daryeelka Xuquuqda Carruurta.

Qodobka 4^{aad}

Mabaadii'da Guud iyo Fasiraadda Xeerka

1. Xeerkan waxa saldhig u ah shareecadda Islaamka si waafaqsan qodobka 5aad, faqraddiisa 2aad iyo 128aad, faqraddiisa 1aad ee Dastuurka JSL.
2. Xeerkan waxa loo fasirayaa si waafaqsan xeerarka caalamiga ah ee Qaramadda Midoobay inta aan ka hor imanayn Shareecadda Islaamka si waafaqsan qodobka 21aad, faqraddiisa 2aad iyo qodobka 10aad faqraddiisa 2aad ee Dastuurka JSL.
3. Waxa sidoo kale waajib ah in markasta xeerkan loo fasiro si dani ugu jirto ilamaha xuquuqihiisa ee aan ka hor imanayn shareecadda Islaamka.

Qodobka 5^{aad}

Xadka Adeegsiga Xeerka

Xeerkan waxa lagu dhaqayaa dhammaan carruurta ku nool Jamhuuriyadda Somaliland.

Qodobka 6^{aad}

Waafaqsanaanta Dastuurka

1. Xeerakni waxa uu waafaqsanyahay shareecada Islaamka, mabaadii'da guud ee la'xidhiidha daryeelka iyo ilaalinta xuquuqda carruurta iyo Dastuurka, gaar ahaan qodobka 10aad (2) iyo qodobka 19aad ee Dastuurka JSL.
2. Da'da qaangaadhka ilmaha waxa loo raacayaa si waafaqsan shareecada Islaamka oo tilmaamaysa in ilmuhu ku qaangaadhayo 15 sanno iyo haddii lagu arko astaamaha caddaynaya qaangaadhka.

CUTUBKA LABAAD MASUULIYADAHA

Qodobka 7^{aad}

Masuuliyadda Guud

1. Masuuliyadda guud ee ilaalinta xuquuqda carruurta waxa u xil saaran dawladda JSL.
2. Dawladdu waxa ay xilkeeda u gudanaysaa si waafaqsan oo aan ka hor imanayn shareecada Islaamka, Dastuurka, xeerarka dhaqan-galka ah iyo mabaadii'da guud ee la'xidhiidha ilaalinta xuquuqda carruurta.
3. Wasaaradda Shaqo-gelinta Arrimaha Bulshada iyo Qoyska ayaa leh masuuliyadda guud ee ilaalinta iyo daryeelka xuquuqda carruurta iyo dhaqan-galinta xeerkan iyada oo kaashanaysa hay'adaha kale ee ay khusayso.
4. Wasaaraddu xilkeeda waxa ay u gudanaysaa si waafaqsan waajibaakeeda ku tilmaaman xeerkan iyo xeerarka kale
5. Wasaaraddu waxa ay abuuraysaa hannaan kasta, qaab dhismeed kasta iyo hal-beeg kasta oo lagu ilaalinayo xuquuqda carruurta oo aan ka hor imanayn shareecada Islaamka, Dastuurka iyo xeerarka kale ee dalka.

Qodobka 8^{aad}

Masuuliyadda Gaarka ah

1. Masuuliyadda gaarka ah ee ilaalinta xuquuqda carruurta waxa xil ka saaran yahay waalidka ilmaha ama daryeelaha ilmaha gacanta ku haya.
2. Waalidka ama daryeelaha gacanta ku haya ilmuhu waxa uu masuuliyaddiisa u gudanayaa si waafaqsan shareecada Islaamka, Dastuurka iyo heshiisyada caalamiga ah ee aan ka hor imanayn shareecada Islaamka iyo Dastuurku dalka.
3. Waalidka ama daryeelaha gacanta ku haya waxa uu masuuliyaddiisa u kala gudanayaan sida ay shareecadu ugu xadaysay.

Qodobka 9^{aad}

Xaq Caddaynta Waalidnimida iyo Walaaltinimada

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in loo caddeeyo waalidka dhalay haddii ay dhacdo xaaladahan soo socda:-
 - b. Haddii laba qoys ama laba qof isku qabsadaan ilmaha, iyada oo loo raacayo xaaladaha shareecadu jidaysay
 - t. Caddaynta waalidnimo waxa ay saarantahay qofka ama qoyska sheeganaya iyada oo lagu xaqiijinayo caddaymaha hidde-sidaha (DNA) si waafaqsan shareecada Islaamka.
2. haddii laba ilme oo walaalo ahi ay ku murmaan walaaltinimada waa in loo raacaa xaqiijintooda lagu kala saarayo hidde-sidaha (DNA) si waafaqsan shareecada Islaamka.
3. Ugu danbayna Maxkamadda Awooda u leh ayaa go'aan ka gaadhaysa xaaladaha caddaynta nasabka ilmaha.

Qodobka 10^{aad}

Masuuliyadda Qoyska

1. Marka ay ilmaha waalidkiisu dhintaan, dayacaan ama aanay awood u lahayn in ay daryeelaan, masuuliyadda waalidnimo waxay u wareegaysa ehelka ilmaha iyada oo loo kala horraysiinayo sida ay shareecadu u jidaysay.
2. Masuuliyadda ehelku sida ay u kala horraynayso waxaa xaqiijinaya maxkamadda iyada oo la kaashanayo Wasaaradda Diinta iyo Awooda

3. Haddii aanu Ilmuhu lahayn waalid iyo ehel daryeela, waajibka masuuliyadda gaar ka ah ee ilaalinta xuquuqda iyo daryeelka ilmuhu waxa ay saaran tahay dawladda.
4. Haddii labada waalid isku khilaafaan ilme ama Carruur wadanka Somaliland joogta in loo dhoofiyo ama lagu celiyo wadan kale oo ay hore u joogeen waxaa loo raacidoonaa waalidka raba in Caruurtaas lagu koriyo wadankooda, iyadoo loo danaynaayo ilmaha, si waafaqsan Dhaqanka suuban iyo Diinta Islaamka.

Qodobka 11^{aad}

Danta U Wanaagsan Ilmaha

1. Danta u wanaagsan ee ilmaha waa in mar walba la siiyaa tixgelinta koowaad marka ay qaadanayaan tallaabo la'xidhiidha caruurta Maxkamad ama hay'ad dawladeed (heer qaran, heer gobol iyo heer degmaba) ama qof kasta oo kale oo go'aan ka gaadhaya arrin la'xidhiidha korriinka ama daryeelka ilme ama maamulidda hantida ilmaha ama dakhli kasta oo ay dhasho iyada oo loo raacayo sida ay jidaynayso shareecada Islaamku.
2. Marka ay go'aan ka gaadhayso maxkamad ama hay'ad kale oo awood u lihi danta u wanaagsan ee ilmaha waa in tixgelinta la siiyaa daryeelka ilmaha gaar ahaan:-
 - b) Xuquuqda shareecada Islaamku siisay ilmaha iyada oo la eegayo da'da qaangaadhka iyo fahamka ilmaha.
 - t) Saamaynta ay ku yeelan karto isbeddelka lagu sameeyo duruuftiisa.
 - j) Da'diisa, rag iyo dumar midka uu yahay, aqoonsiga dhalashadiisa, ku dhaqankiisa diinta Islaamka, dhaqankiisa, taariikhdiisa hore iyo astaamaha kale ee u muuqda in ay ku habboon yihiin.
 - x) Ilaalinta xaqa ilmuhu u leeyahay nolol, horumar, caafimaad iyo bad-qab, islamarkaana damaanad qaadka sharafta, magac-samida, aqoonsiga, diinta iyo shaqsiyadda ilmuhu waa ujeeddada aasaasiga ah ee fal kasta.

Qodobka 12^{aad}

Xaq Ixtiraamka Aragtida iyo Rabitaanka Ilmaha

1. Dhammaan ficillada iyo hab-raaca go'aan gaadhista ee la qaato iyada oo la dabbaqayo xeerkan, gaar ahaan dacwadaha idaariga ah iyo kuwa garsoor, aragtiyaha iyo rabitaanka ilmaha waa in la'tixgeliyaa iyada oo la eegayo da'diisa iyo qaangaadhnimadiisa.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu raadsado, helo, gudibiyo xog iyo aragti ka turjumaysa xadka shareecada iyo dhaqanka wanaagsan.

CUTUBKA SADDEXAAD XUQUUQAHA GUUD

Qodobka 13^{aad}

Xuquuqaha Aasaasiga Ah

1. Carruurta waxa ay leeyihiin xuquuqaha aasaasiga ah ee ku tilmaaman shareecada islaamka.
2. Carruurta si la siman bulshada inteeda kale waxa ay xaq u leeyihiin xuquuqaha aasaasiga ah ee kala duwan ee Dastuurka jideeyay.

Qodobka 14^{aad}

Xaqa Noloshka, Badbaadada iyo Horumarka

1. Ilme kasta oo u dhashay Somaliland waxa uu xaq u leeyahay in loo ilaaliyo caqiidadiiisa diinta Islaamka, noloshiisa iyo horumarkiisa.
2. Ilaalinta nolosha ilmuhu waa in ay noqotaa waajibka koowaad ee saaran qof kasta oo ay ku waajibtay masuuliyadda gaarka ah, hay'ad kasta oo leh masuuliyadda guud ee la'xidhiidha ilaalinta xuquuqda carruurta.
3. Xaqa ilmaha ee badbaadada iyo horumarka oo ah fayyo-qabka (well-being) iyo horumarka jidheed, maskaxeed iyo nafsii, dareen, iyo bulsho ee ilmaha, waa in loo ilaaliyaa xadka ugu badan ee suurtagalka ah.
4. Waa masuuliyad saaran waalidka caruurta, qoyska, dadka waa weyn iyo dawladda in ay kobciyaan oo daryeelaan si uu ilmuhu u badbaado una horumaro.

Qodobka 15^{aad}

Xaqa in Laga Ilaaliyo Dayacaadda

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in aan la dayicin dhammaan qaybaha kala duwan ee noloshiisa sida: daryeel waalidnimo, koriinka jidh ahaaneed, maskax ahaaneed, daryeelka caafimaadkiisa, waxbarashadiisa iyo xuquuqaha kale ee xeerku jideeyay iyo sifo kasta oo u muuqda in ay dan u tahay ilmaha oo aan ka hor imanayn Shareecada Islaamka, Dasuurka iyo xeerarka dalka.
2. Sababaha iyo saamaynta dayacaadda waa in ay qiimeeyaan hawl-wadeennada u xil-saaran ilaalinta iyo daryeelka carruurta ee Wasaaradda Shaqo-galinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska iyada oo kaashanaysa Guddida Ilaalinta Xuquuqda Carruurta ee heer qaran iyo maxkamadda.
3. Guddiyada Xuquuqda Carruurta ee heer qaran iyo heer gobol waa in ay qorsheeyaan oo ay kobciyaan ololayaal wacyigelineed oo ku aadan dayacaadda.
4. Haddii masuulka Ilmahu (Waalidka, Ehelka ama dawladda) uu muddo bil ah bixin wayo nafaqada ilmaha ama siin waayo daryeelka iyo xuquuqda xeerku jideeyay waxa loo aqoon sanayaa dayacaad ilme.

Qodobka 16^{aad}

Xaqa Xorriyadda iyo Amniga Ilmaha

1. Ilme kastaa waxa uu leeyahay xaqa xorriyadda iyo amniga qof ahaaneed iyada oo loo raacayo qodobka 24aad faqradiisa 2aad ee dastuurka iyo Xeerka Nidaamka Garsoorka Caruurta Xeer Lr. 36/2007 qodobkiisa 8^{aad}, 47^{aad} iyo 55^{aad}.
2. Ilme lama xidhi karo/qaban karo, lagamana qaadi karo xorriyaddiisa haddii aanay dantiisu ku jirin oo ah tallaabadii ugu danbaysay iyada oo la haynayo muddada ugu yar ee suurtagalka ah loona raacayo hab-raacyda ku tilmaaman Xeerka Nidaamka Garsoorka Carruurta.

Qodobka 17^{aad}

Xaqa Diiwaangelinta Dhalashada

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in ay dawladda ama cida ay u wakiilatay diiwaangeliso dhalashadiisa.
2. Diiwaangelinta dhalashada ilmaha waxa loo raacayaa si waafaqsan xeerka.
3. Xaaladaha xaqiijinta da'ada ilmaha waxa loo raacayaa xogta diwaanka ilmaha. Haddiise aanay jirin waxa loo raacaya hadba sida suurtagalka ah ee lagu xaqiijin karo.

Qodobka 18^{aad}

Xaqa Islaamnimada

Carruurtu waxa ay xaq u leeyihiin in loo ilaaliyo shacaa'irta islaamiga ah iyo ku toosnaanta diinta suubban xilliga korinta iyo ka hor inta aanay qaangaadhin ee masuuliyaddooda gaarka ah waalidku gacanta ku hayo.

QAYBTA LABAAD XUQUUQAHA BARBAARINTA

Qodobka 19^{aad}

Xaqa Barbaarinta

Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay:

1. In lagu barbaariyo dhaqanka wanaagsan iyo ku toosnaanta diinta Islaamka.
2. In lagu barbaariyo addeecidda Eebbe (SWT) iyo Rasuulkeena (SCW) waalidka, dadka wanaagsan iyo cidkasta oo ixtiraam ka mudan.
3. In lagu barbaariyo baarrinimada waalidka, masuuliyadda si marka uu weynaado u guto masuuliyadaha ka saran shareecada Islaamka, dalkiisa, dadkiisa iyo diintiisaba.

Qodobka 20^{aad}

Xaqa Magaca, Dhalashada iyo Agoonsiga

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in loo bixiyo magac aan ka hor imanayn sifooyinka shareecadu inoo jidaysay si uu bulshada astaamo wanaagsan ugu dhex lahaado.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo dhalasho si waafaqsan xeerka Jinsiyadda iyo Dastuurka.
3. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu haysto aqoonsigiisa oo ay ka mid tahay haysashada magaciisa, dhalashadiisa iyo xidiidhkiisa qoys iyada oo wax farogelin ah aanay kaga imanayn cid kasta.

Qodobka 21^{aad}

Xaqa Waxbarashada

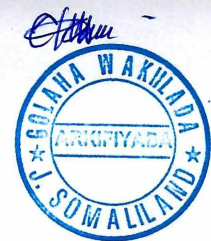
1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo waxbarasho diimeed iyo mid maaddi ah illaa heer Jaamacadeed.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo fursado waxbarasho si uu u anfaco noloshiisa danbe.
3. Dawladda ayaa xil ka saaran yahay iyada oo ay masuul uga sii tahay Wasaarada Arrimaha Bulshada iyo Qoyska sidii carruurta aan ka korin da'da waxbarashada ay u heli lahaayeen waxbarasho dhammaystiran sida Dastuurku u waajibiyay.

Qodobka 22^{aad}

Xaqa Sinaanshaha

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in si la siman ubadka kale ee jidh ahaan iyo maskax ahaan fayow loo daryeelo.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in aan lagu faquuqin abuurka u gaarka ah, dabeecaddiisa, lab, dheddig, qabiilkiisa iyo xaaladdiisa nololeed.

CUTUBKA AFRAAD DARYEELKA GAARKA AH

Qodobka 23^{aad}

Xaqa Daryeel Waalidnimo

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo daryeel waalidnimo oo dhammaystiran sida: daryeel waxbarasho, daryeel caafimaad iyo daryeel nololeed.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu la noolaado oo ay daryeelaan waalidkiisu, haddii ay gudan kariwaayaan masuuliyaddii waalidnimo ee shareecadu u jidaysay mooyaane.
3. Ilmaha aan lahayn labadiisa waalid waxa uu xaq u leeyahay in uu helo daryeel waalidnimo oo dhammaystiran iyada oo mudnaanta la siinayo eheladiisa si waafaqsan qodobka 10(3^{aad}) ee xeerkan.
4. Dawlada waxaa waajib ku ah inay samayso xarumo lagu daryeelo Carruurta aan lahayn waalid iyo ehel daryeela, cidina aanay kafaalo qaadan, lana socoto xaaladaha ay ku sugan yihiin Carruurta ku jira xarumaha dawladu gacanta ku hayso, iyadoo lagu barbaarinaayo Diintooda, Dhaqankooda iyo Taariikhda Dalkooda.
5. Wasaaraddu waa in ay dejisaa halbeegyo iyo hagayaal ay ku korjoogtaynayso daryeelayaasha carruurta gacanta ku haya.
6. Ilmaha ku jira xaaladda daryeelka waxa uu xaq u leeyahay in aan dalka dibaddiisa loo dhoofin karin, deegaan kale la gayn karin iyada oo aan ogolaansho maxkamadeed loo haysan.
7. Hadii ilme ku jira xaalad daryeel uu soo gaadho dhaawac culus ama xadgudub, daryeelaha waxa waajib ku ah ka warbixinta xaaladda ilmaha sidoo kale waa in uu islamarkaaba warbixinta gaadhsiiyaa hawl-wadeennada wasaaradda u xil saaran ilaalinta xuquuqda carruurta iyo hay'daha sharci fulineed ee ay waajib ku tahay in ay sameeyaan baadhitaan la'xidhiidha dhaawaca iyo xadgudubka Ilmaha.
8. Hadii ilme kamid ah Caruunta ku jirta xarumaha daryeelka Caruurta ee Dawlada ee aan lahayn ehel iyo waalid uu ku abtirsado xaga aabaha iyo hooyada toona wixii dhib ah ee uu gaysto dhaawac iyo dhimashaba waxaa loo raacayaa dowladda.
9. Hadii ilme kamid ah Caruunta ku jirta xarumaha daryeelka caruurta ee Dawladda ee aan lahayn waalid iyo ehel uu ku abtirsado xaga aabaha iyo hooyada toona wixii dhib ah ee loo gaysto ee dhimasho ah waxaa magtiisa leh dowlada.

Qodobka 24^{aad}

Xaqa Ilaalinta Carruurta Baahiyaha Gaarka ah Qaba

1. Ilme kasta oo leh baahi gaar ah sida: ilmaha aan daryeel waalidnimo haysan, suuqa ku nool, xannuunada la nool, naafa ah, barakacayaasha ah, qaxoontiga ah, socotada ah, iyo xaalad kasta oo loo arki karo in uu ilmuhu u nugul yahay, una muuqata baahi gaar ah waxa uu xaq u leeyahay:

b. In uu helo daryeel gaar ahaaneed.

t. In aan lagu faquuqin baahidiisa gaarka ah.

j. In si dhammaystiran uu u helo adeegyada nololeed sida: waxbarashada, caafimaadka, goobaha ciyaaraha/nasashada iyo daryeelka guud.

k. In aan lagu fa'iidayn baahidaada gaarka ah

2. Ilme kasta oo ku sugan xaaladaha ilmaha dayacan (darbi-jiifka), xannuunada la nool, barakacayaasha ah, qaxoontiga ah, socotada ah iyo xaalad kasta oo loo arki karo in ilmuhu u nugul yahay waxa uu xaq u leeyahay xuquuqda ku tilmaaman faqradda 1aad ee qodobkan.

Qodobka 25^{aad}

Xaqa Nasashada Iyo Ciyaarta

Dawladdu iyada oo gudanaysa masuuliyadda guud ee ka saaran ilaalinta xuquuqda carruurta waa inay: -

- b. Abuurtaa goobaha ciyaaraha iyo nasashada ee carruurta ku habboon horumarka jidh ahaaneed iyo maskax ahaaneed.
- t. Dhiirigalinta goobaha ciyaaraha carruurta baahiyaha gaarka ah la nool.
- j. Kobcisaa ka qaybgalka carruurta ee ciyaaraha, dhacdooyinka dhaqan, fanka iyo hawlaha kale ee barbaarinta habboon.

Qodobka 26^{aad}

Xaqa Noolosha Gaarka ah

Xogaha ilmaha ee noloshiisa gaarka ah waa in laga ilaaliyaa farogelinta xun ama sharci darrada ah ee ku keeni karta waxyeello sharafeed, magac-samidiisa iyo Sumcad xumaynta ilmaha.

Qodobka 27^{aad}

Xaqa Kafaalo-qaadashada Ilmaha

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo cid kafaalo qaadata haddii ay jirto cid si gaar ah u doonaysa in ay qaaddo masuuliyadda daryeelka iyo barbaarinta ilmaha.
2. Cid kasta oo doonaysa in ay ka faalo-qaadato ilme ama carruur waxa looga baahan yahay in ay/uu ku sifoobo:
 - B. Islaamnimo
 - T. Muwaadinnimo (Waddani)
 - J. Dhaqan wanaagsan.
 - X. Iyo in uu leeyahay awood masuuliyadeed oo uu ilmaha ama carruurta ku kaafalo-qaato
3. Faahfaahinta habka kafaala-qaadashada iyo hannaanka lagu xaqiijinkaro kafaalo-qaadashada Maxkamadda Degmadu waxa ay u raacaysaa habka kafaalo-qaadashada ee shareecadu u jidaysay, mucaahadada caalamiga ah ee xuquuqda carruurta iyo hagaha daryeelka carruurta aan daryeel waalidnimo haysan.

Qodobka 28^{aad}

Xaqa Adeegyada Caafimaad

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo adeeg caafimaad oo dhammaystiran marka ay la soo gudboonaato xaalad caafimaad oo u muuqan karta mid aan daawo lahayn ama dhaqaale ahaan daawadooda aanay awoodin waalidka iyo ehelka ilmuhu.
2. Dawladdu waa in ay damaanad qaaddaa adeegyada caafimaad ee ilmuhu u baahan yahay xilliga ay ilamaha la soo darsaan xaaladaha caafimaad ee faqradda hore ku tilaaman sida xannuunada aanay dhaqaale ahaan awoodin waalidka ama ehelka ilmuhu.

3. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo talaallada lagaga hortago xanuunnada faafa.

Qodobka 29^{aad}

Xaqa in laga Illaaliyo Jidh Dilka, Hab-dhaqanka Bani-Aadannimada ku Xun ama Sharaf Dilka ah

Ilme kastaa waxa uu xaq ugu leeyahay dawladda, waalidkii, illaaliyaha, daryeel bixiyaha, macalimiinta, booliska ama cid kasta oo kale oo masuul ka ah ilaalinta ilmaha in ay ka ilaaliyaan dhammaan falalka xadgudubka ah, isticmaalka maan-dooriyaha iyo waxyeello dareen, dayacaad ama dhiig-miirasho.

Qodobka 30^{aad}

Xaqa in Laga Illaaliyo Xadgudubka

1. Ilma kastaa waxa uu xaq ugu leeyahay waalidkii, dawladda, illaaliyaha, daryeel bixiyaha, macallimiinta, booliiska ama cid kasta oo kale oo masuul ka ah illaalinta ilmaha in ay ka ilaaliyaan dhammaan falalka u dhigma xadgudub jidheed iyo waxyeello dareen.
2. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in laga fogeeyo qafaalashada ama dhoofinta (trafficking) sharci darada ah.

Qodobka 31^{aad}

Xaqa Keydinta Xogaha iyo Warbixinta Tacadiyadda

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in laga warbixiyo fal kasta oo u muuqda xadgudub lagula kacay iyada oo loo gudbinayo hay'addii ay khusaysay.
2. Hay'ad kasta oo loo gudbiyay warbixinta xadgudubka ilmaha waxa waajib ku ah in ay xil iska saarto iyada oo kaashanaysa hay'adaha kale ee ay khusayso.
3. Xogaha la'xidhiidha ilmaha waxa loo keydinayaa ama loo gudbinayaa si waafaqsan Shareecada Islaamka, Dasuurka iyo xeerkan,

CUTUBKA SHANAAD XAQA ADEEGGA KAALMO SHARCI

Qodobka 32^{aad}

Xaqa Ilmuhu u Leeyahay Kaalmo Sharci oo Bilaash ah

1. Ilme kastaa waxa uu xaq u leeyahay in uu helo adeeg kaalmo sharci oo bilaasha ah dhammaan dacwadaha.
2. Wasaaradda Cadaaladda ayaa waajib ka saaran yahay in ay siiso kaalmo sharci ilme kasta oo la jebiyay xuquuqdiisa ku suntan xeerkan ama xeerarka kale.
3. Kaalmo sharci waxa ka mid ah metelaad iyo talo sharci oo ku aadan xuquuqda carruurta iyo hababka sharci ee dacwadaha ciqaabta iyo kuwa madaniga ah loo maro.

Qodobka 33^{aad}

Guddida Illaalinta iyo Daryeelka Xuquuqda Caruurta

1. Xeerkan waxa lagu aasaasay Illaalinta iyo Daryeelka Xuquuqda Caruurta kuwaas oo ka kooban 7 Xubnood kana kala socda:-
 - a. Xubin daryeele bulsho ah oo ka socota Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska
 - b. Xubin ka socota Wasaaradda Waxbarashada iyo Sayniska
 - c. Xubin dhakhtar ah oo ka socota Wasaaradda Horumarinta Caafimaadka

- x. Xubin sharci-yaqaan ah oo ka socota Wasaaradda Cadaaladda
 - Kh. Xubin culimo ah oo ka socota Wasaaradda Diinta iyo Awqaafta
 - d. Xubin ka socota Wasaaradda Warfaafinta, Dhaqanka iyo Wacyi-gelinta
 - r. Xubin ka socota Komishanka Xuquuqda Aadamaha, kana mid ah xubnaha komishanka
2. Dhammaan xubnaha waxaa soo xulaya madaxda hay'adahaas, waxaana marka ay soo dhammaystirmaan wareegto rasmi ah ku magacaabaya Wasiirka Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska
 3. Xubnuhu waxay iska dhex dooranayaan Guddoomiye, Guddoomye-ku-xigeen, muddo xileedkooduna waxa uu noqonayaa laba sanno iyada oo ay bannaan tahay in xubintii guddidan ka mid noqoto laba jeer oo kali ah.
 4. Awoodaha iyo waajibaadka guddida waxaa lagu faahfaahinayaa xeer-nidaamiye uu soo saaro Wasiirka Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska.

Qodobka 34^{aad}

Waajibaadka Guddida

Guddida lagu aasaasay qodobka hore waxa ay yeelanaysaa waajibaadkan:

1. Ururinta iyo diyaarinta xogaha la'xidhiidha xadgudubka xuquuqda carruurta kala duwan ee xeerku tilmaamay.
2. In ay seddexdii biloodba hal mar qiimeeyaan isla markaana warbixin ka soo saaraan xaaladaha carruurta una gudbiyaan dhammaan hay'adaha ay khusayso.
3. In ay gacan ka siiyaan Komishanka Xuquuqda Aadamaha baadhista iyo dabagalka xadgudub kasta oo loo gestay ilme ama carruur
4. In ay la socdaan isla markaana xaqiijiyaan xogaha la'xidhiidha carruurta ee ay baahiyaan/bandhigaan ama daabacaan hay'adaha aan dawliga ahayn.
5. In ay kormeerto isla markaana xogo ka hesho goobaha lagu daryeelo carruurta.
6. Xidhiidhinta xogaha daryeelayaasha bulsho ee gobollada iyo degmooyinka.
7. Guddidu ma laha awood baadhiseed oo ay ku xaqiijiso in xadgudub loo gaystay ilme ama carruur, waxaana ka reebban in ay u gudubto waaajibaadka guddida Komishanka Xuquuda Aadamaha xeerku u jideeyay.

CUTUBKA LIXAAD

DANBIYADA IYO CIQAABAHA

Qodobka 35^{aad}

Danbiyada lagu soo oogo Carruurta iyo Cigaabaha

1. Danbiyadda ay galaan carruurta waxa loo raacayaa Xeerka Nidaamka Garsoorka ee Carruurta, Xeer Lr. 36/2007.
2. Inta ay leegtahay masuuliyadda danbi (criminal responsibility) ee ay carruurta qaadi karaan waxa loo raacayaa Xeerka Nidaamka Garsoorka ee Carruurta Xeer Lr. 36/2007.
3. Ilmaha khilaafa sharciga waxa loo samaynayaa xabsi ka leexin iyada oo ay isla markaasna waajib ku tahay xukuumaddu in ay hir galiso goobihii dhaqan celinta ee carruurta, goobahaasi oo ay caruurta ka heli karaan dhammaan xuquuqahooda aasaasiga sida: waxbarasho, caafimaad iyo daryeelba.
4. Carruurta gaadhay da'da masuuliyadda danbiga ee lagu sheegay qodobka 10 ee Xeerka Nidaamka Garsoorka Carruurta (Xeer Lr.36/2007) waxa lagu haynayaa muddada baadhista faldambiyeedka lagu soo eedeeyey goob ku habboon

Qodobka 36^{aad}

Danbiyada laga Galo Carruurta iyo Cigaabaha Ka Dhalanaya

Xadgudubyada ama fal-dambiyeedka laga galo xuquuqaha carruurta ee xeerkani ama xeerarka kale oo dhaqan-galka ahi u damaanad qaadeen carruurta waxa loo raacayaa xeerarka dhaqan-galka ah ee cigaabta sida: Xeerka Cigaabta Guud.

Qodobka 37^{aad}

Laalis Iyo Tirtirid

1. Xeerkani waxa uu la shaqaynayaa xeerarka kale ee dhaqan-galka ah ee la'xidhiidha xuquuqaha carruurta.
2. Haddii ay iska hor yimaaddaan xeerkan iyo xeerarka kale ee sida guud uga hadla xuquuqaha carruurta waxa mudnaanta yeelanaaya xeerkan.
3. Dhinaca kale, haddii ay iska hor yimaaddaan qodob amaba qodobbo ka mid ah xeerkan iyo xeerarka kale ee sida gaarka ah ee uga hadla xuquuqaha carruurta sida: Xeerka Nidaamka Garsoorka ee Carruurta Xeer Lr. 36/2007 waxa mudnaanta yeelanaaya xeerarkaas gaarka ah, haddii aanay iyaga laftoodu ka hor imanayn shareecadda Islaamka.

Qodobka 38^{aad}

Awoodda Soo Saarista Xeer-Nidaamiyeyaal

Si waafaqsan qodobbada xeerkan, wasiirku waxa uu soo saari karaa xeer-nidaamiyeyaal tilmaamaya hannaanka loo fulinayo Qodobada xeerkan.

Qodobka 39^{aad}

Dhaqan-galka

Xeerkani waxa uu dhaqan-galayaa marka Baarlamaanku (Guurtida iyo Wakiillada) ay ansixiyaan, Madaxweynuhuna saxeexo, laguna soo saaro faafinta rasmiga ah.

C/risaaq Siciid Ayaanle

Xoghayaha Guud ee Golaha Wakiillada JSL

Md. C/risaaq Khaliif Axmed

Guddoomiyaha Golaha Wakiillada JSL

